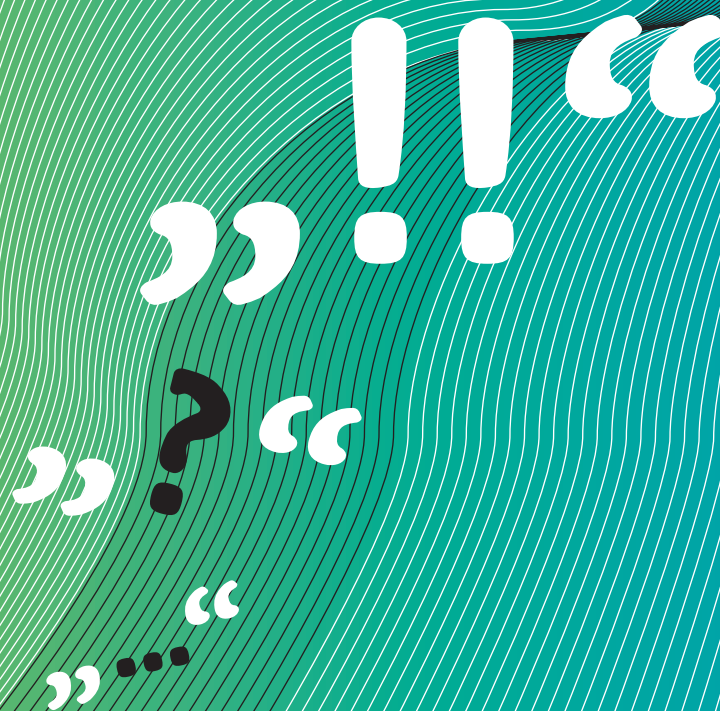


Fakt czy **FAKE** ?

Jak można demaskować
fałszywe doniesienia
pojawiające się
w internecie?



Tytuł:

Fakt czy fake? Jak można demaskować fałszywe doniesienia pojawiające się w internecie?

Autorzy:

Stefanie Rack, Deborah Woldemichael, Birgit Kimmel

1. wydanie wrzesień 2017

Tłumaczenie:

Agata Bader

Wydawcy:

klicksafe jest niemieckim Punktem Awareness działającym w ramach Programu Unii Europejskiej "Łącząc Europę".

Koordinator klicksafe: Peter Behrens, (Landeszentrale für Medien und Kommunikation Rheinland-Pfalz)

www.klicksafe.de

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską, <http://ec.europa.eu/digital-agenda/self-regulationbetter-internet-kids>

Osoby odpowiedzialne w znaczeniu prawa prasowego:

Moduł ten podlega licencji Creative Commons „Bez utworów zależnych” (ND), co oznacza, że wolno kopiować, rozprowadzać, przedstawiać i wykonywać utwór w celach niekomercyjnych jedynie po podaniu źródła klicksafe i strony www.klicksafe.de, w jego oryginalnej postaci – tworzenie utworów zależnych nie jest dozwolone.

Młodzi ludzie często zdobywają informacje o aktualnych wydarzeniach przez portale społecznościowe lub blogi. Zachodzi wówczas niebezpieczeństwo, że dadzą się nabrać na fałszywe doniesienia generowane przez nieuczciwe serwisy z wiadomościami. Administratorzy tych serwisów uciekają się do perfidnej metody: choć prawie nie sposób dostrzec tego na pierwszy rzut oka, pod płaszczykiem poważnego serwisu newsowego systematycznie manipulują opinią publiczną, nastawiając ją na przykład przeciwko określonym mniejszościom.

Internet – kopalnia stron szerzących nienawiść, teorie spiskowe i fałszywe doniesienia

Tzw. „fake news” – pod postacią tekstów, zdjęć albo materiałów wideo – rozpowszechniają się w internecie szczególnie szybko. Często są bezrefleksyjnie udostępniane dalej i komentowane. W przypadku wielu *fake news* pewne fragmenty informacji są świadomie przemilczane albo wyolbrzymiane, zdjęcia lub nagrania wideo poddawane są manipulacji albo prezentuje się je bez uwzględnienia ich prawdziwego kontekstu. Celem tych fałszywych doniesień jest wygenerowanie – dzięki krzykliwym nagłówkom i zdjęciom – jak największej liczby kliknięć albo zmanipulowanie opinii ludzi w pożądanym przez autorów kierunku. Takie *fake news* docierają do bardzo szerokiego kręgu odbiorców, przez co zmanipulowane informacje pojawiają się raz po raz w mediach społecznościowych i coraz więcej ludzi zaczyna w nie wierzyć. Fałszywe doniesienia przygotowywane są coraz bardziej profesjonalnie i trudności z odróżnieniem ich od prawdziwych informacji mają czasami nawet doświadczeni dziennikarze. Twórcy takich fałszywych doniesień („Fake news content farms”) pozycjonują je wysoko w wyszukiwarkach, by w ten sposób zdobyć pieniądze z reklam. Kontrola jakości i weryfikowanie informacji stają się przez to coraz trudniejsze, zaś sprawdzanie treści i źródeł – coraz istotniejsze.



Źródło: Shutterstock

„Efekt echa” i „Bańka filtrująca”

Z najpoważniejszym problemem mamy do czynienia, kiedy celem takich fałszywych doniesień jest szerzenie nienawiści, dodatkowo wzmacniane przez tak zwany efekt echa. Jeśli do kogoś docierają przede wszystkim wiadomości z tych samych kręgów, a w dodatku osoba ta bierze *fake news* za prawdziwe informacje, wówczas porusza się ona w sieci w bardzo ograniczonej przestrzeni światopoglądowej – mianowicie odizolowana w swojej własnej „bańce informacyjnej i filtrującej”. Wówczas jednym z możliwych rozwiązań jest konfrontacja z alternatywnymi

opiniami, skłaniająca do przynajmniej częściowego przemyślenia własnego stanowiska i umożliwiająca bardziej zróżnicowane postrzeganie rzeczywistości.

Dlaczego przekazywanie kompetencji informacyjnej jest coraz ważniejsze

Przed dziećmi i młodzieżą świat cyfrowy stoi otworem ze swoim bogactwem informacji. Jak wynika z raportu JIM z 2016 roku, większość młodzieży w przedziale 12 – 19 lat chcąc zasięgnąć informacji sięga do wyszukiwarek internetowych (https://www.mpfs.de/fileadmin/files/Studien/JIM/2016/JIM_Studie_2016.pdf). Na kolejnych miejscach znajdują się nagrania na YouTube, portale społecznościowe oraz Wikipedia, podczas gdy tylko niewielki odsetek ankietowanych młodych ludzi czerpie wiedzę z uznanych portali informacyjnych.

Z powodu cyfrowego zalewu informacji coraz trudniej jest filtrować podawane w sieci wiadomości, rozpoznawać ich prawdziwość i znaczenie. W jednym z badań przeprowadzonych w Stanach Zjednoczonych dowiedziono, że większość uczniów nie potrafi zweryfikować rzetelności informacji (<https://www.wsj.com/articles/most-students-dont-know-when-news-is-fake-standford-study-finds-1479752576>).

Zaufanie młodych ludzi budzi przede wszystkim duża ilość szczegółów w tekście oraz towarzyszące mu zdjęcia. Ponadto nie zwracają oni szczególnej uwagi na źródło i nie potrafią uzasadnić, dlaczego do pewnych treści należałoby podchodzić krytycznie lub nieufnie.

Kompetencje informacyjne i krytyka źródła jako kompetencja kluczowa

Krytyczne podejście do informacji jest dziś istotne, zaś kompetencje informacyjne należą do kompetencji kluczowych, także w coraz bardziej cyfrowej codzienności szkolnej.

Jak rodzice i nauczyciele mogą wspierać rozwój kompetencji informacyjnych u dzieci i młodzieży? Rodzice i nauczyciele powinni wspierać rozwój krytycznej świadomości odnośnie informacji w sieci. Pomóc może na przykład wyjaśnienie nastolatkom, dlaczego klikali dotąd na określone linki. Powinni zrozumieć, że automatyczny czy też wyświetlający się na górze wynik wyszukiwania wcale nie musi świadczyć o jakości informacji.

Cztery kroki do oceny źródła


Internet oferuje niespotykane wcześniej możliwości fabrykowania informacji. W obliczu zalewu informacji i profesjonalizacji fałszywych doniesień zdobycie umiejętności wyszukiwania potrzebnych informacji i ich właściwego oceniania nie należy do łatwych zadań.

Dzieci i młodzież – ale też dorośli – mogą w kilku krokach nauczyć się lepiej oceniać wiarygodność treści:

1. Źródło: sprawdź, kto stoi za treścią!	2. Fakty: czy to prawda, co twierdzi autor? Nie wszystko jest prawdą!	3. Zdjęcia: sprawdź, czy użyte zdjęcie naprawdę należy do tekstu i czy nie zostało przerobione.	4. Aktualność: z jakiego okresu pochodzą zaprezentowane informacje?
<p>Spojrzenie na autora albo stopkę portalu powinno wyjaśnić, kto stoi za określoną treścią (stronniczość, kompetencje, intencje). Brak adresu albo skrytka pocztowa za granicą powinny wzbudzać podejrliwość.</p>	<p>Czy na innych stronach temat ten przedstawiony został podobnie albo wręcz przy użyciu tych samych słów? Skopiowana treść wskazuje na niepoważną i nieprofesjonalną praktykę „kopiuj-wklej”. Teksty skrócone albo opierające się tylko na nagłówkach, zawierające mało treści, a za to wiele opinii, należy traktować z rezerwą.</p>	<p>W przypadku fałszywych doniesień często używane są zdjęcia z innego kontekstu. Wyszukiwanie obrazem może pomóc wysledzić oryginał.</p>	<p>W wyszukiwarkach pomaga ustawienie filtra (np. „szukanie zaawansowane” Google), w ramach którego można zawęzić wyniki do określonego okresu i znaleźć najświeższe informacje na dany temat.</p>

Wskazówka: Przy okazji rozwijania u dzieci i młodzieży kompetencji krytycznego myślenia, można podjąć temat praw autorskich (wykorzystywanie zdjęć i muzyki) oraz temat podejścia do wyszukiwarek (np. słowa kluczowe i alternatywy dla Google). W tym kontekście należy też porozmawiać o funkcjach i formach prezentacji reklamy w internecie oraz o oszustwach internetowych.

Arkusz roboczy

Tytuł	Fake-News
Cele	Uczniowie potrafią zdemaskować <i>fake news</i> . Poznają metody postępowania z fałszywymi doniesieniami
Czas trwania	Jedna godzina lekcyjna (45 min.)
Metody	wideo, praca w parach
Dostęp do internetu/komputera	Nie (tylko na potrzeby nagrania wprowadzającego i pracy domowej)
Wprowadzenie	<p>Proszę pokazać uczniom szwedzki materiał „Fact Checking“ z Metro TV (jęz. angielski) i zapytać ich, o co w nim chodzi. Link: www.youtube.com/watch?v=Ryjpu-NWYm8</p> <p>Alternatywnie: jak łatwo można stworzyć <i>fake news</i> i opublikować je na przykład na Facebooku albo Twitterze – zaprezentować to można przy pomocy strony http://www.react365.com/ (jęz. angielski) na której stworzy się własny <i>fake news</i> (tego linka nie należy podawać uczniom).</p> 
Opracowanie	<p>Rozmowa z klasą o własnych doświadczeniach młodzieży z fałszywymi doniesieniami w internecie. Zbieramy przykłady.</p> <p>Proszę rozdać arkusze robocze i – przed przejściem do następnych zadań – przeanalizować z klasą aspekty, które zazwyczaj znaleźć można na fałszywych stronach. Ewentualnie napisać na tablicy:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Manipulacja poprzez krzykliwe nagłówki</i> • <i>kupowane lajki albo zaproszenia do masowego lajkowania w określonych kręgach</i> • <i>zdjęcia i podpisy pod nimi są wyjmowane z kontekstu</i> • <i>niepoważne źródła, linkowanie do politycznie ekstremistycznych stron albo blogów</i> <p>Wskazówka: Proszę samodzielnie zebrać fałszywe doniesienia z serwisów społecznościowych i podczas lekcji wziąć je pod lupę.</p>

Utrwalenie

Przedstawienie młodzieży środków zaradczych. Ewentualnie zebranie ich na tablicy.

Poważnymi źródłami są na przykład encyklopedie, uznane serwisy z wiadomościami, poważne tytuły prasowe, strony rządowe, strony demaskujące *fake news*.

Zbieranie pomysłów: jak można przeciwdziałać stronom i profilom rozpowszechniającym plotki?

Pomóc mogą następujące metody postępowania:
Sprzeciw, znajomość narzędzi do demaskowania *fake news*, sprawdzanie zdjęć, świadome zdobywanie informacji, zgłaszanie hejtu hejtu do administratorów.

Proszę porozmawiać z klasą o tym, czy są lub mają zamiar być aktywni w tym obszarze.

**Zadanie
dodatkowe/praca
domowa**

Facebook umożliwia oznaczanie i zgłaszanie fałszywych doniesień. Sprawdzamy w klasie (na przykład na własnym smartfonie), jak to funkcjonuje (należy kliknąć „zgłoś post/reklamę”/”To fałszywa informacja”).

Arkusz roboczy Fake-News

W serwisach społecznościowych jest wiele profili utrzymujących, że dostarczają użytkownikom wiadomości. Jednak wielu ludzi wykorzystuje internet do wyrażania wrogości wobec innych albo rozpowszechniania kłamstw, ukrytych pod maską informacji.

Na arkuszu widzisz, w których miejscach należałoby dwa razy sprawdzić, zanim można będzie uwierzyć w jego treść – ponieważ wiele podobnych profili wcale nie ma na celu przekazania informacji, ale wprowadzenie w błąd.

Zadania:

1. Czy znasz poważne źródła, z których można czerpać wiarygodne informacje? Zbierz je ustnie w klasie.

2. Co można zrobić, jeśli odkryje się i zdemaskuje stronę z fałszywymi doniesieniami albo fałszywy profil?

Czy duża ilość lajków oznacza automatycznie, że treść jest godna zaufania?

Prawda czy propaganda?

Prawda absolutna.

**Myląca
wielość
lajków**

Szokująca fotografia

Komentarz admina: !!!

Bardzo krzykliwy nagłówek

[Link do źródła](#)

Szokująca fotografia

Komentarz admina: !!!

Bardzo krzykliwy nagłówek

[Link do źródła](#)

Szokująca fotografia

Komentarz admina: !!!

Bardzo krzykliwy nagłówek

[Link do źródła](#)

Szokująca fotografia

Komentarz admina: !!!

Bardzo krzykliwy nagłówek

[Link do źródła](#)

Czy wyrażane jest prawdziwe wzburzenie, czy chodzi o manipulację?

Czy zdjęcie ma coś wspólnego ze zdarzeniem? Czy też wykorzystano zdjęcie niezwiązane z materiałem? Jeśli tak, do dlaczego?

Czy to oryginalny nagłówek pochodzący ze źródła, czy też został zmieniony? Jeśli tak, to czy nowy nagłówek wprowadza w błąd?

Czy strona korzysta z poważnych źródeł, czy też odwołuje się do podejrzanych blogów?

6

Klicksafe.de jest Niemieckim
Centrum Awareness utworzonym
w ramach programu Komisji Europejskiej
"CEF Telecom".

Klicksafe jest prowadzony przez:



Urząd ds. Mediów Landu
Nadrenia-Palatynat (LMK) –
www.lmk-online.de



Urząd ds. Mediów Landu
Północna Nadrenia-Westfalia (lfm) –
www.lfm-nrw.de

Herausgeber: klicksafe
c/o Landeszentrale für Medien
und Kommunikation (LMK)
Rheinland-Pfalz
Turmstraße 10
D-67059 Ludwigshafen
E-Mail: info@klicksafe.de
Web: www.klicksafe.de

Dofinansowano ze środków
Unii Europejskiej



klicksafe.de
to go